

KAREL IV. NA ZAKÁZANÉ STEZCE

UMĚNÍ MEZI LUCEMBURKY A JAGELLONCI V OBLASTI DNEŠNÍHO LIBERECKA A HORNÍ LUŽICE

Obr. 1. Pohled do druhé části expozice výstavy Karel IV. na zakázané stezce. Foto: Michaela Ottová, 2016.

Oblastní galerie Liberec: 8. 9.–27. 11. 2016

Autorský tým: Helena Dáňová, Anna Habánová, Petra Kašková, Jana Šubertová, Marius Winzeler

Spolupráce: Národní galerie v Praze, Národní památkový ústav, Städtische Museen Zittau

Oblastní galerie Liberec se připojila k letošním oslavám výročí narození Karla IV. výstavním projektem, který není pro její dramaturgii vůbec typický. Poprvé tato galerijní instituce prezentovala umělecká díla z období gotiky. Autorský tým sestavený ze specialistů-medievistů z Národní galerie v Praze, Ústavu dějin umění AV ČR a Národního památkového ústavu představil sochařská a malířská díla, rukopisy a listiny dochované v regionu dnešního Liberecka a Horní Lužice. Pro vymezení regionu posloužila autorům výstavy na východě řeka Jizera a na západě kupecká cesta vedoucí přes Mimoň a Zákupy do Žitavy. Jižní hranice regionu nebyla specifikována, na severu byla pozornost zaměřena k celé Horní Lužici. Pozoruhodný název výstavy – *Karel IV. na zakázané stezce* – poukázal k obchodním a správním stezkám, které procházely vytčenou oblastí a zakládaly podmínky k hospodářské a umě-

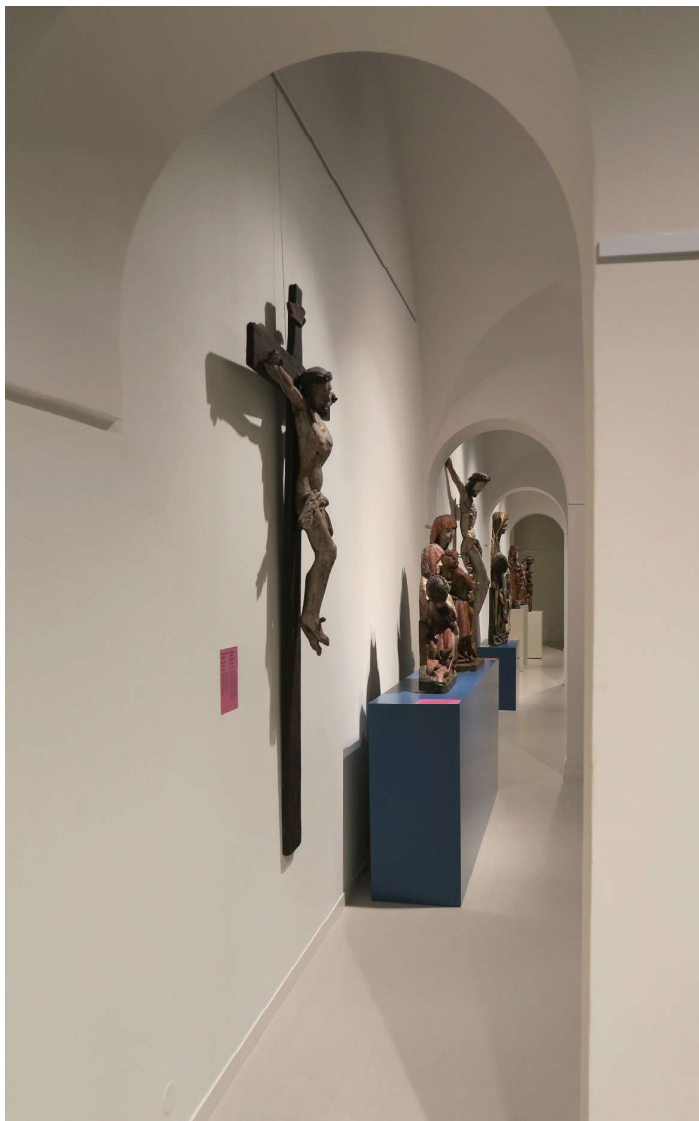
lecké výměně mezi vnitrozemím Českého království a vedlejšími zeměmi Koruny české. K výstavě bohužel nevyšel katalog, průvodce výstavou či jiná tiskovina; koncept výstavy tak můžeme rekonstruovat pouze ze samotných exponátů a jejich rozšířených popisků. Výstavu samotnou doprovázely pouze dva textové panely upřesňující časové a prostorové zaměření výstavy a vysvětlení, že nejde o soupisové představení regionu, ale naopak o reprezentativní výběr exponátů na základě jejich významu a stavu dochování. Výstava byla rozdělena do dvou samostatných prostor. První výstavní sál, jemuž dominovala šedá paneláž kontrastující s modrými a bílými sokly, představil především díla spojitelná s dobou vlády Karla IV. Svoje místo zde našla v literatuře dosud neznámá pozoruhodná socha Madony z Roesgerovy sbírky (Muzeum Budyšín) ze třetí čtvrtiny 14. století, která dokládá bohatost variant souvisejících s transformací poklasického stylu Mistra Michelské madony. Přimo z dílny tohoto mistra pocházely další dva exponáty: Zmrtvýchvstalý Kristus a Jezulátko, oba z cisterciáckého kláštera Marienthal. Výjimečnost této vstupní části expozice dokreslovala nejen drobná soška poutní Madony z Hejnic (kolem 1380), ale i originál nejstarší žitavské kroniky Jana z Gubenu

Obr. 2. Sv. Martin z Kleinschönau/Sieniawka, Horní Lužice, druhá polovina 15. století. V pozadí sochy světců a madony z Kleinschönau/Sieniawka, 1. polovina 15. století. Vpravo Madona z kostela Panny Marie ve Zhořelci, kolem 1450. Foto: Oblastní muzeum Liberec, 2016.

(od 1361), kriticky popisující vztah Karla IV. k Žitavě. Torzálně zachovaný soubor pozdně krásnoslohých, řemeslně zpracovaných soch z Kleinschönau/Sieniawka, uložený v žitavském muzeu, silně kontrastoval s Madonou z kostela Panny Marie ve Zhořelci, v českém prostředí dobře známou, jež přesně replikuje Madonu od plzeňských františkánů z 30. let 15. století. Za přesným použitím plzeňské předlohy mohly stát různé, snad i kultické důvody. Nejasný zůstal důvod datace zhořelecké sochy, kterou autoři výstavy posunuli až do doby kolem roku 1450. K tomu lze poznamenat, že na výstavě nebyl vysvětlen znalecký klíč k datování uměleckých děl z období krásného slohu. Na jedné straně se objevuje překvapivě časná datování Madony ze Sytové (poslední čtvrtina 14. století), která bude spíše slezským dílem z počátku 15. století, a na straně druhé se objevuje překvapivě pozdní datování kvalitní, opět spíše slezské, sv. Barbory z Grabštejna (1430–1450). Artefakty pocházející z první poloviny 15. století byly umístěny společně s mladšími díly i ve druhé části výstavy, situované na ochozy původního bazénu v libereckých lázních. Tento prostor již postrádal paneláž, výstavní barevnost se uplatnila pouze na modrých a bílých soklech a především na růžové výstavní grafice, která byla typická pro celou expozici. Na ochozech se uplatnily i velkoformátové fotografie architektury, ale především dva unikátní exponáty, oba díly vzácných rukopisů z dílny Mistra Hazmburského misálu – žitavské Vesperale

a Matutinale (Christian-Weise-Bibliothek Žitava), které vznikly pro pražský klášter augustiniánů kanovníků na Karlově. Jejich vystavení bylo pro odbornou veřejnost velkou událostí. Druhá část výstavy spojila pozdně gotická díla dochovaná v oblasti dnešního Liberecka a Českolipska s neznámými díly pocházejícími z Horní Lužice. Za zmínku nepochybně stojí oltář se sv. Václavem, Vítem a Vojtěchem z Bertsdorfu u Žitavy (kolem 1510, Městská muzea Žitava) či zcela neznámá, monumentální Pietta z kaple městského špitálu ve Frýdlantu (kolem 1500–1510, Městské muzeum Frýdlant), vztahovaná autory výstavy k saskému Freibergu. Její přesnější časové a stylové zařazení bude možné potvrdit až po restaurování. Pozoruhodná je i socha Assumpty z okolí Ostritz (1500–1510, Městská muzea v Žitavě), jejíž vznik v prostředí Horní Lužice není ovšem bez otazníků. Kultivovaný řezbářský projev je bližší podunajskému prostředí Bavorska či Rakouska. Problematika uměleckých importů, které mají v mnohých případech spíše sběratelské důvody a do výtvarného charakteru sledované oblasti asi zasahují až v novověku, zaznívala poněkud nesourodě v závěru výstavy. Představeny zde byly deskové malby s postavami svatých biskupů ze zámku ve Frýdlantu, které svým stylem ukazují k oblasti Saska či Durynska. Původ v alpské oblasti asi prozrazuje zajímavá socha sv. Šebestiána ze zámku Sychrov. V obou případech ovšem jistota jejich původního určení do sledované oblasti chybí.

Obr. 3. Průhled do expozice na ochozech Lázní.
V popředí procesní socha Ukřižovaného z Jablonného
v Podještědí, 1510, kříž 1648. Foto: Michaela Ottová, 2016.

Pozoruhodná a divácky atraktivně připravená výstava středověkého umění z dnešního Liberecka a Horní Lužice představila výjimečnou kolekci středověkých uměleckých artefaktů, které dosud částečně unikaly detailní badatelské pozornosti. Vybraná kolekce zahraničních a severočeských exponátů naznačila složitou síť vzájemných vztahů uměleckých center (Praha, Vratislav, Žitava, Zhořelec, Freiberg), které po dobu dvou století určovaly podobu výtvarné kultury širší oblasti severovýchodních Čech. Tato dílčí sonda pak nejen naznačila otázky po specifických zvoleného regionu, ale též po charakteru uměleckých provozů v samotné Horní Lužici, které zejména v období pozdní gotiky zanechaly stopy nejen na Liberecku, ale i v přilehlé oblasti Českolipska a Děčínska. Doufejme, že badatelský tým zhodnotí v další fázi svého studia i dosavadní výsledky umělekohistorických a historických výzkumů ze zmíněných oblastí (viz např. projekty *Gotické umění na Děčínsku, Děčín 2014*; *Středověké umění na Českolipsku, Česká Lípa 2012*), které problematiku uměleckých

vztahů severních Čech směrem nejen k Horní Lužici, ale i Slezsku a Sasku v nedávné době tematizovaly. Naznačený koncept umělecké výměny mezi uvedenými uměleckými centry ovšem předpokládá intenzivní interdisciplinární spolupráci historiků a historiků umění, v jejímž rámci by neměl chybět úplný soupis a identifikace všech dochovaných artefaktů. Liberecká výstava je tak první vlašťovkou otevírající prostor pro následné důkladné odborné zpracování. Lze gratulovat Oblastní galerii Liberec, že poskytla odborné i laické veřejnosti výjimečnou příležitost k seznámení s touto problematikou a s dosud neznámými nebo málo známými uměleckými díly. Lze se též těšit, že katalog připravovaný výstavním týmem, přispěje do složité mozaiky naznačených otázek a otevře diskusi směřující k rozkrývání složitých uměleckých vztahů v období vrcholné a pozdní gotiky v dotyčných oblastech.

Michaela Ottová

Obr. 4. Popisek: sv. Václav, sv. Vít a sv. Vojtěch (?) ze skříně oltářního nástavce v Bertsdorfu u Žitavy, Horní Lužice, kolem 1510.
Foto: Michaela Ottová, 2016.

Obr. 5. Sv. Král z kláštera St. Marienstern, Horní Lužice, kolem 1430; Jezulátko z kláštera St. Marienthal, Mistr Michelské madony – dílna, Praha, kolem 1340–1350; Madona z Roesgerovy sbírky – Museum Budyšín, Horní Lužice 1370–1380. Foto: Oblastní galerie Liberec, 2016.